

...és mi lesz a templomokkal?

Hordanak-e a papok farmert?
Szoktak imádkozni a brókerek?

...és mi lesz a templomokkal?

Napjainkban a vallás csökkenő népszerűsége folytán a templomok, szakrális terek használata is háttérbe szorul. A városok sűrűsödő szövete, a profán funkciók egyre agresszívebb helyfoglalása kapcsán a történeti örökség védelme, a felszentelt épületek jövőbeli sorsa egyre több esetben kérdéses. A templomok egy részét ma is számos hívő látogatja rendszeresen. Ezek fennmaradását szűkebb környezetük aktív hitélete biztosítja. Kiemelt építészeti, történelmi jelentőségű építmények esetében a turizmus jelent védelmet. Erősen vallásos nemzetek templomai a szent terek, illetve a máig határozottan jelenlévő egyházkultusz iránti tisztelet által nyernek társadalmi elfogadottságot, garanciát a megőrzésre. Máshol a kollektív emlékezet, az épület generációkon átívelő jelenléte biztosítja annak túlélését.

A városokban a gazdaság és a kereskedelem igényeit kiszolgáló beruházások és átalakítások területigénye egyre jelentősebb. Az értékes belvárosi telkeken álló, profitot nem termelő épületek a befektetők számára vonzó beavatkozási lehetőséget jelentenek.

A materiális gyarapodást a jólét alapjának tekintő 21. századi kultúra fókusza a spirituális terek szellemi értéke felől kevésbé jövedelmező működésük felé fordul. A templomok, vallási közösségi házak urbanisztikai jelentősége abban áll, hogy részben kötött keretek között ugyan, de lehetőséget adnak találkozások, kapcsolatok kialakulására.

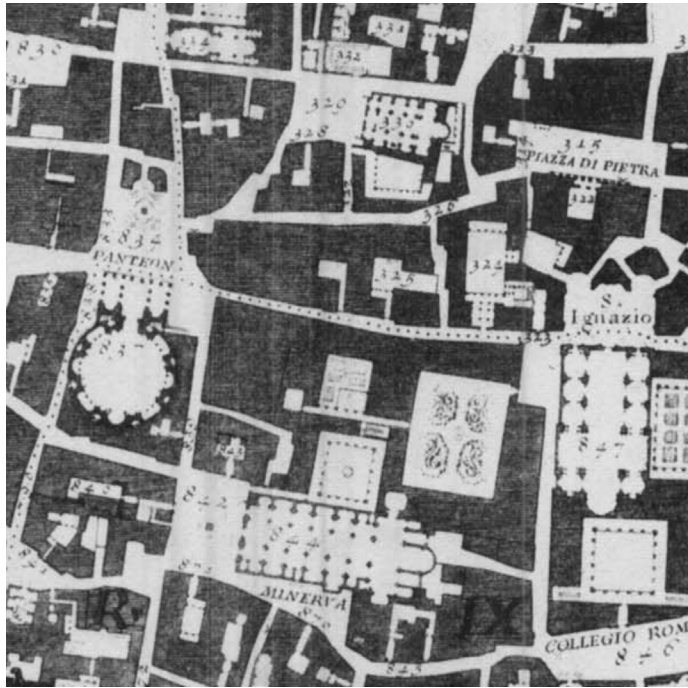
Ezek a kérdések merülnek fel a sűrű belvárosi környezetben álló Szervita téri Szent Anna templom esetében is. Az 1700-as években épült rendházat a második világháború után fokozatosan elbontották, helyére telefonközpont, majd vendéglátó funkció, szálloda települt. A teret a tavalyi évben elkészült Szervita Square Building uralja, mely elsődlegesen irodaházként működik. Belső átriuma zárt, járókelők számára csupán az épület előtti padok, és a zöldterületek peremei szolgálnak ülőfelületként, városi térként. Ezzel alkot kontrasztot a templom: reprezentatív, történetileg gazdagon rétegezett beltere mindenki számára látogatható.

Milyen sors vár a szerviták egykori templomára?

Mik a szakrális épületek funkcióváltásának társadalmi és vallási eszközei, korlátai?

Kerülhet profán funkció a felszentelt terekbe?

Munkánk célja konkrét válaszok keresése helyett a megfelelő kérdések megalapozott feltevése.

A létezés tere elsődlegesen és eredendően profán. Kitüntetett részei szentként nyilatkoznak meg, ezáltal tájékozódási pontként szolgálnak, amely szervező erőként befolyásolta a történelmi városok szövetét. A profán épületek és terek között álló, azoktól különböző – isteni – lényegű templomok küszöbe a hívő ember számára határvonalat képez e két tértípus között. A történelmi korok településeinek, identitásának szerves részét képezték a közösség teremtő akaratát megtestesítő, kultúráját szimbolizáló jelképértékű vallási épületek.

Az elmúlt évtizedek szekularizálódó társadalmában ezek a terek és templomok korábbi hangsúlyukat veszteni látszanak. Az új évezredben a városok meghatározó épületei immár nem a vallás, hanem a profán funkciók kiszolgálására emelt magasházak, reprezentatív középületek.

szent és profán terek

A fővárosi Szervita tér esetében a szekularizáció és a különböző korok urbanisztikai fókuszának változása tisztán nyomon követhetőek. Az 1700-as években épített rendházat a második világháború után fokozatosan elbontották, a helyére előbb telefonközpont, majd lakófunkció épült. Az újabb épületek a megmaradó templom közvetlen közelében állnak, méretük folytán egyenrangú helyfoglalási gesztusok adódnak a történeti architektúra szűk környezetéhez. Ezzel disszonáns téri helyzet alakult ki: a szent és profán közegek szokatlanul közvetlen egymás mellettsége vizuális és ideológiai feszültséget teremt.

A templom előtti területen előbb parkolóház, majd néhány éve irodaház létesült. Az épületek közül egykor kiemelkedő torony mára elvesztette vertikális hangsúlyát. A léptékükben és intenzitásukban egyre fokozódó változások kérdéssé teszik a templom jövőjét.

a tér 1745-ben

Az 1960-as évek végén zajló ásatások során a templom előtti téren feltárták az Árpád-kori városfal maradványait. A török kort követően az akkor üres, romokkal borított terület sokáig kézről kézre járt, számos tulajdonosváltás ismert, azonban építési tevékenység csak 1717-ben, a szerviták kolostorának építésével kezdődött. A (már ekkor így nevezett) Szervita tér egykori perifériális jellege a szerzetesi létforma magányos elmélyülésének kedvezett, Budapest növekedésével azonban ez a helyzet megváltozott. A főváros terjeszkedése által a terület az 1800-as évek elejétől kezdve fokozatosan a belváros részévé vált. Ma Pest befektetői és turisztikai szempontból is kiemelkedően értékes területeinek egyike. Ez a kitüntetett fekvés számos profitorientált kereskedelmi, szolgáltatói funkciót vonz, a legtöbb épületben irodák, üzletek, vendéglátó helyiségek találhatóak.

A templomépületek megőrzésének egyik módja a használat megváltoztatása. A funkcionális átalakulás mértéke, minősége a vallás alapvető értékeivel összevetve változó relevanciával bír az eredeti rendeltetésre nézve. Alább nemzetközi és magyarországi példák illusztrálják a különböző lehetőségeket. A kisebb léptékűtől az egyre jelentősebb beavatkozások felé haladva végül a szélsőséges eset, a templomok elbontása is lehetséges kimenetel, melyet három eltérő földrajzi helyzetű és szellemi kontextusú épület képvisel.

uKirke, Koppenhága

A dán főváros egyik templomában a padok helyére kanapék és fotelek, az orgona helyére élőzenés hangrendszer, a hajóba pedig vegetáriánus bár került. A nyitvatartási időt kibővítették, így különböző napszakokban változatos tevékenységeknek ad otthont az épület, egyfajta nappali közösségi térként funkcionál. A fiatalokat célzó átalakítás eredményeként a templom hagyományos berendezése és térhasználata átalakult, szellemi értelemben azonban hű maradt a vallás ideológiai gyökereihez. A ház közösségeket alakít és szolgál ki, kapcsolatokat formáló és szellemi értéket képviselő eseményeknek ad otthont.

Templom Galéria, Eger

Az egriek által „Rossztemplomnak” nevezett épület egykor a trinitáriusokhoz tartozott, majd II. József idején a rendet feloszlatták, így használaton kívülre került. 1831 és 1836 között, a székesegyház építése idején kiegészítő templomként működött. Később katonai raktárként használták, majd a második világháborúban leégett. Az 1950-es évek végén a mellette álló romos kolostort lebontották, a templom tetejét helyreállították. Az épületben ma időszakos kiállításokat szerveznek, további használatára számos terv született.

Selexyz Dominicanen, Maastricht

A holland város központjában álló egykori zarándoktemplomot Napóleon kora óta tárolóként használták, majd 2005 óta könyvesboltként üzemel. A festményeket és a történeti architektúrát megtartották, a polcok és a közbenső szint egységes fekete acélszerkezet hozzáadásával jött létre. Az átalakítás ugyan a szakrális térben folyó kereskedelem folytán ellentmondásos, a csendes elmélyülés mint a használat jellemző módja továbbra is jelen van. A könyvesbolt értékét egyértelműen növeli a különleges elhelyezés; a szakralitás rovására a profán funkció gazdagodik vizuális töltettel.

The Mass is ended

Andrea di Martino olasz fotográfus 2008 és 2013 között több mint 70 átalakított templomról készített felvételeket. A módosuló funkciók között szövőműhely, bank, szórakozóhely, illetve autószerelv is szerepelt. A használati módok változó mértékben mutatnak hasonlóságot az eredetivel. A hagyományhoz való viszony alapján egyfajta morális skála állítható fel a példák-ból, amely a templomok funkcióváltásának szellemi hátterére világít rá. Ha egy előadóterem elfogadható, akkor egy szórakozóhely is? Ha egy szövőműhely elfogadható, akkor egy autószerelv is? Ha egy tanácsterem elfogadható, akkor egy bank is?

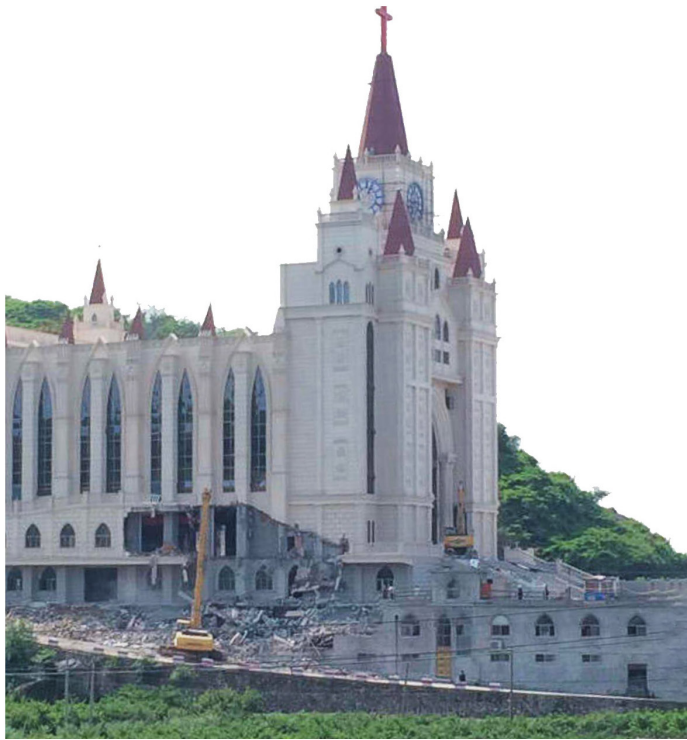
Santa Lucia, Velence

Az épület helyén egy, a 12. században épült templom állt. 1340 körül majd 1580 és 1590 között újjáépítették, utóbbi alkalommal a kápolna Andrea Palladio tervei nyomán valósult meg. Itt őrizték Szent Lúcia földi maradványait 1806-ig, amikor az Ágoston-rendi zárda működését felfüggesztették, az ereklyéket a San Geremia templomba szállították. Az 1840-es években az épületet lebontották a vasútállomás építése miatt. Velence mai fejpályaudvara az egykori templom emlékét őrizve viseli a Santa Lucia nevet.

Regnum Marianum, Városliget

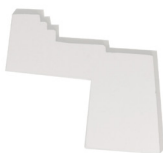
1931-ben szentelték fel Budapesten a Magyarok Nagyasszonya templomot, amely Kotsis Iván tervei alapján épült fel. A centrális központi terű, román stílusú épület 20 méter átmérőjű kupoláját a Szent Korona másolata díszítette. A második világháborút követő években a templom a diktatúrának ellenszegülő törekvések jelképe lett. 1949 körül alakult ki a Városliget melletti felvonulási tér terve, amelynek sávjába a templom is belesett, így lebontásra ítélték. A hívek és az atyák tiltakozása ellenére 1951 szeptemberében megkezdődtek a bontási munkálatok. A vasbeton szerkezetű épület a hagyományos eszközöknek és gépeknek ellenállt, robbantással semmisítették meg.

Sanjiang, Kína

2014-ben a kínai hatóságok rendelkezése nyomán lebontottak egy 3000 hívet számláló keresztény templomot az építési szabályzat megszegése miatt. A teljes épületkomplexum több, mint 10 000 négyzetméteren terült el, miközben kevesebb mint 2000-re kapott engedélyt. A vallás és a profán világ ellentmondásos kapcsolatának drasztikus példája ez: egy keresztény templom nem áll kiemelt védetség alatt a kínai szabályozásokban, az intézkedés azonban jelentős feszültség forrása a hívő lakosság és az állami intézmények között. Az események elsősorban a két szféra képviselői közötti hatékony kommunikáció és a konstruktív, kompromisszumkész magatartás fontosságára világítanak rá.

elbontott templomok

A szakrális épületek jövője korunk szekuláris értékviselésének tükrében egyre aktuálisabbá váló kérdéskör. Kontemplatív terekre továbbra is szükség mutatkozik, azok megjelenése, díszítettsége azonban éles ellentétben áll a történeti architektúrával. Ornamentika és oltárképek helyett a (vizuális) csönd a kortárs terek legfontosabb attribútuma, így a régi templomok hagyományos használata nem minden esetben jelent megoldást.

A felmerülő lehetőségek eltérő kulturális, vallási és építészeti vonzatai, a modern és történeti térhasználati, térformálási módok különbözősége az átalakulás igényére, ugyanakkor a változás kontextusának kötöttségére világítanak rá. Az új évezredben a régi épületek jövője és hagyományos használata egyre kétségesebbé válik...

...és mi lesz a templomokkal?

szöveg

Mircea Eliade: A szent és a profán. Helikon Kiadó. Budapest: 2019

Schneller István: Modern szakrális épületek. Typotex Kiadó. Budapest: 2019

mindenamiieger.blogspot.com

Déry Attila: Budapest építészeti topográfiája 2. – Belváros, Lipótváros – V. kerület. TERC Kiadó
Budapest: 2005

Marc Kushner: A jövő építészete. HVG Kiadó. Budapest: 2015

hg.hu

hang.hu

santuariodilucia.it

csw.org.uk

képek

fcbstudios.com

Giambattista Nolli Róma-térképe, 1748

maps.arcanum.com

Pest belterületének helyszínrajza, 1745

insider.com

Elhagyott olasz templom. Roman Robroek

facebook.com

Ukirke, Koppenhága

magyarvelemenye.com

Templom Galéria, Eger

atlasobscura.com

Selexyz Dominicanen könyvesbolt, Maastricht

andreadimartino.com

The Mass is ended projekt

churchesofvenice.com

Santa Lucia templom, Velence

fortepan.hu

Regnum Marianum templom, Városliget, 1936 (39262)

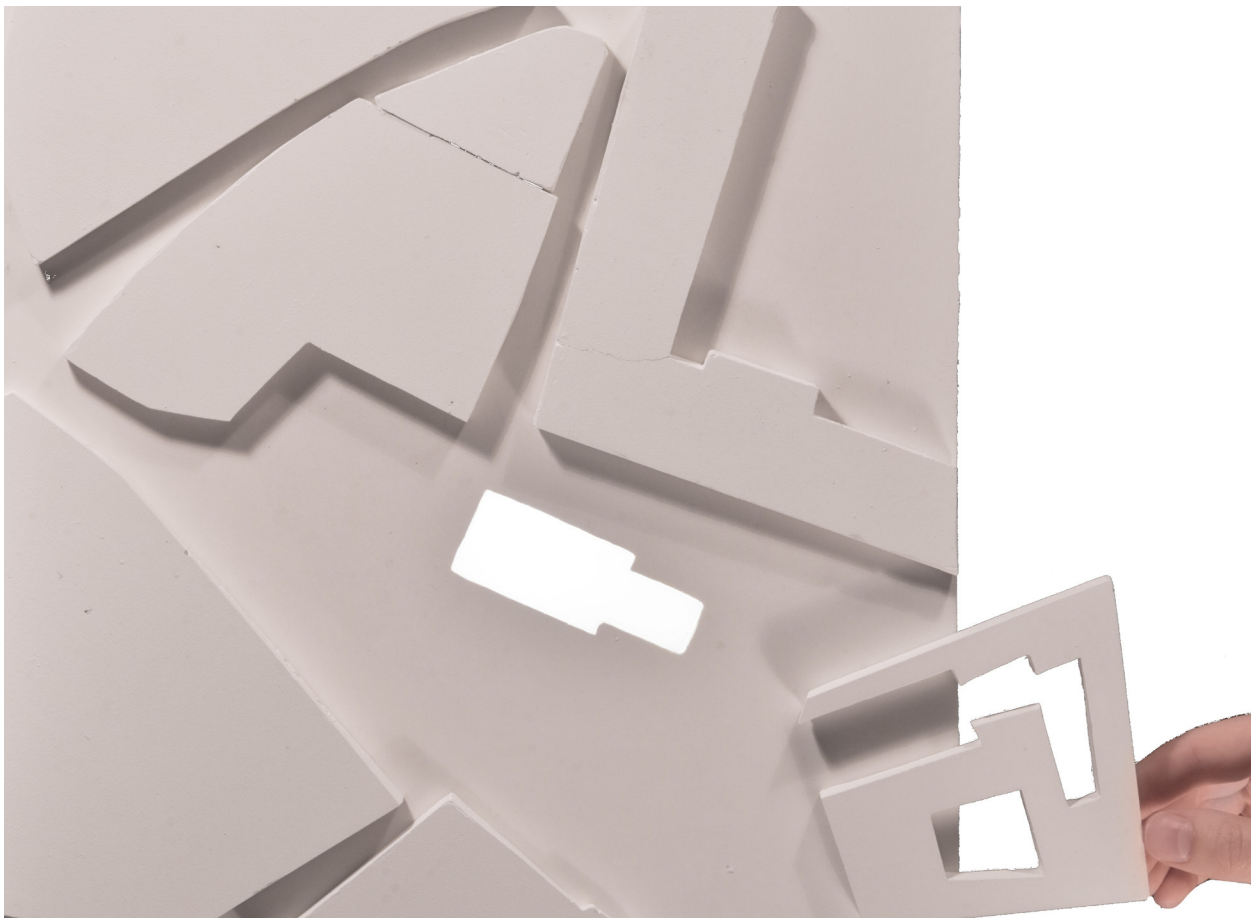
observers.france24.com

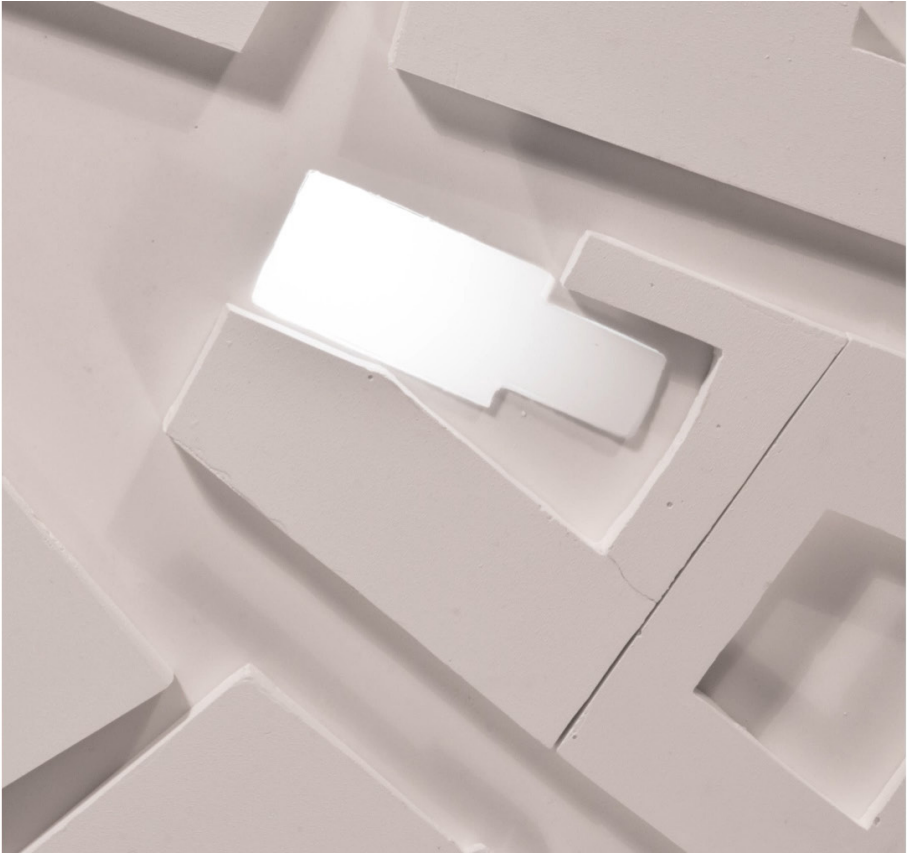
Sanjiang templom, Kína

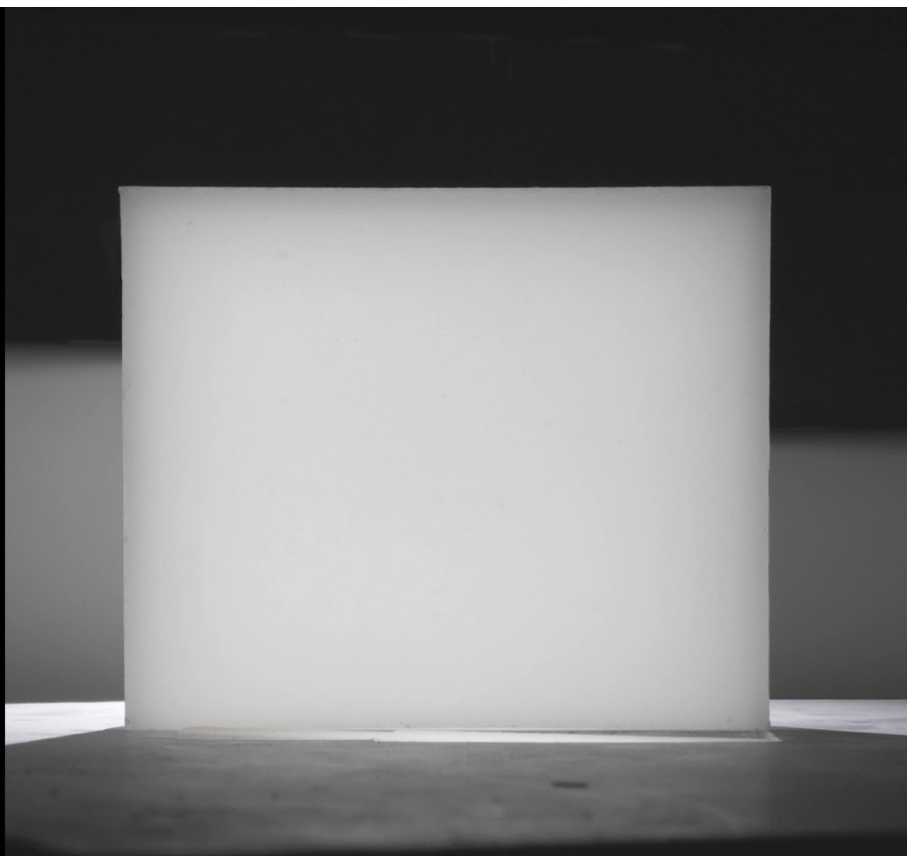
fortepan.hu

Szervita tér, 1976 (139861)

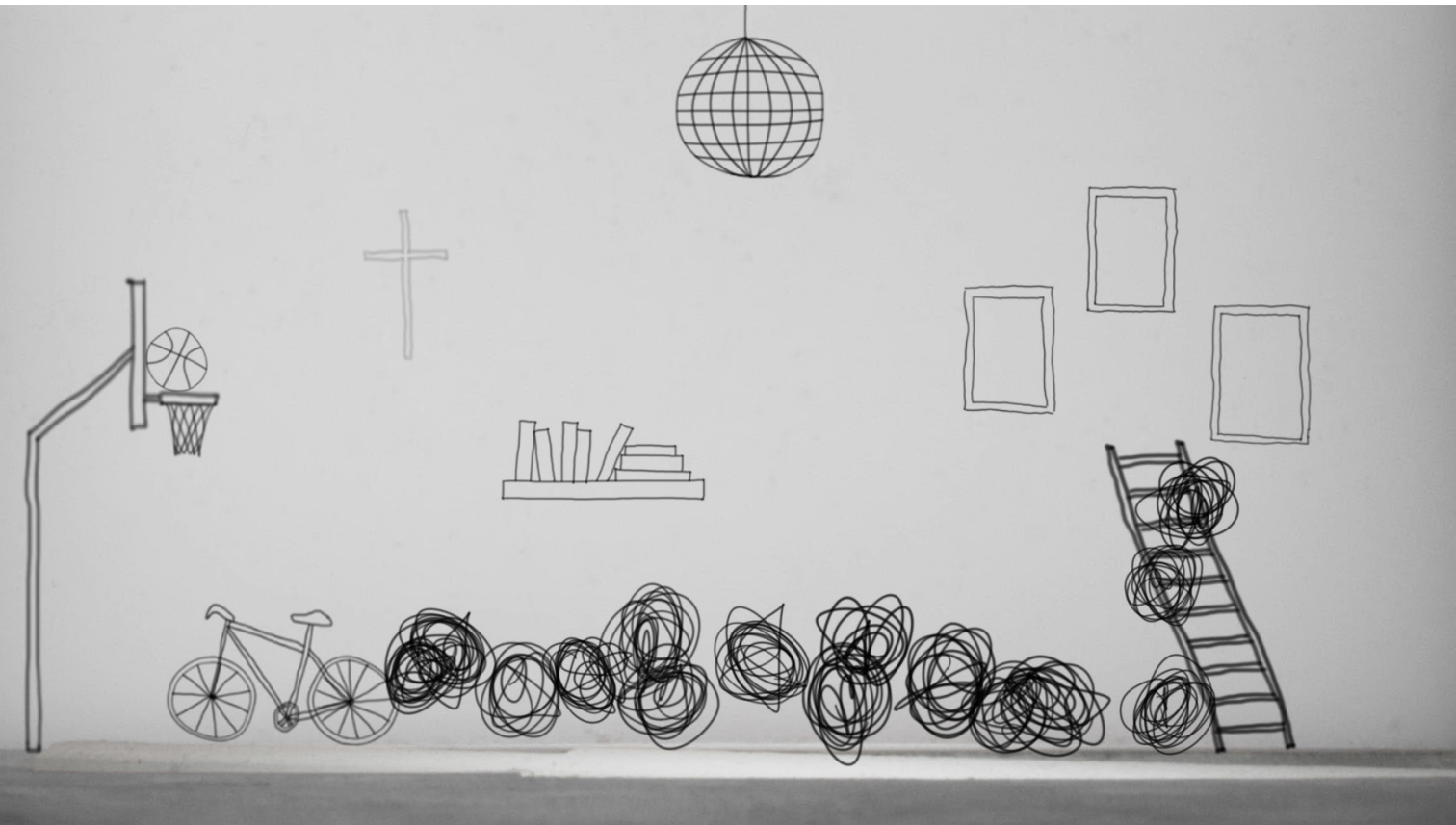
források

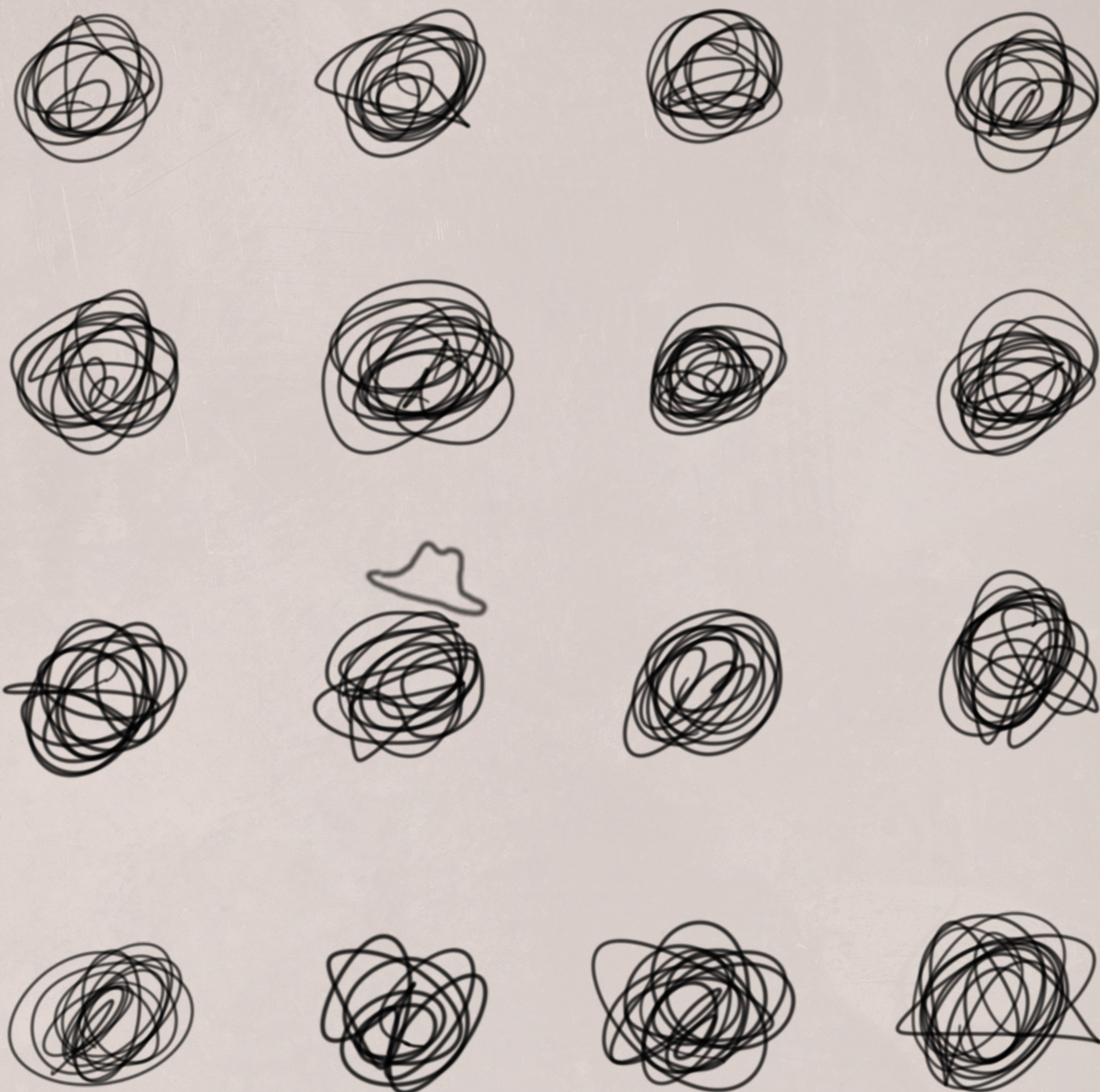

AZ ÉPÍTÉSZET ÉS EMLÉKEZET STÚDIÓ BEMUTATJA

...ÉS MI LESZ A TEMPLOMOKKAL?

SÁSDI NÓRA PAPP DORINA ÉRSEK MÁTÉ
FÁBIÁN GÁBOR

PREMIER: 2022. NOVEMBER 17.

BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM ÉPÍTÉSZMÉRNÖKI KAR
KÖZÉPÜLETTERVEZÉSI TANSZÉK FILM ÉS EMLÉKEZET SEKCIÓ
MŰVÉSZETI ÉS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA 2022

SZERVITA TÉRI BELVÁROSI SZENT ANNA TEMPLOM VIZSGÁLATA
STOPMOTION ANIMÁCIÓS RÖVIDFILM KÉSZÜLT A K277-ES MŰTEREMBEN

